

- Daar gaat Ze -

*“Niemand had mij ooit verteld dat rouw zo lijkt op angst. Ik heb geen angst, maar het voelt als angst. Hetzelfde draaien van de maag, dezelfde rusteloosheid, het geeuwen. Ik blijf maar slikken.” C.S. Lewis – ‘A Grief Observed’*

En niemand doet dat ook... vertellen hoe het is om te rouwen.

Rouwen is geen pretje. Nooit geweest, zal het ook nooit zijn. Al heeft het zijn momenten van schoonheid en kan het soms zo puur zijn, het is nooit pijnloos. Waarom er dan over gaan praten? Waarom zou men *überhaupt* willen uitleggen wat rouwen **echt** inhoudt? Om te beginnen hebben zij die het niet hebben meegemaakt geen idee waar het over gaat. En zo willen ze dat ook houden. Ze verkiezen om er niet over te praten -Je weet maar nooit dat mensen met verlies besmettelijk zijn-. Zij die wél weten wat het is om te verliezen, willen dat zo snel mogelijk vergeten. (Weet je, het leven gaat door.)

*“Elke rouw is verschillend, zelfs als ze gelijkenissen in zich dragen.”  
Douglas Gresham, stiefzoon van C.S. Lewis*

Lewis' zoektocht in zijn verdriet is zeer herkenbaar. Ontwapenend eerlijk en hartverwarmend. Maar hoe meer ik door de pagina's van het boek bladerde, hoe meer dezelfde gedachte telkens weer naar boven kwam: jij had het voordeel om afscheid te kunnen nemen. JIJ en ZIJ; jullie konden afscheid nemen.

Er sterven tegenwoordig duizenden mensen zonder dat hun geliefden bij hen zijn. Ze worden afgezet aan de Covid-19 afdeling en men vertrouwt erop dat ze -na enkele weken- volledig gekleed weer naar buiten komen en niet in een dichtgeritste zak. Velen worden echter

wél in een zak naar buiten gedragen. Zonder de kus, zonder de knuffel en zonder een vaarwel. Zonder rust.

Ik heb mijn deel aan verlies gekend in het leven. Zowel mét als zonder kans om afscheid te nemen. Ik kan u verzekeren dat dat laatste veel, veel moeilijker is. En als het noodlot je slechtgezind is, dan ben je partnersgewijs ongeveer halfweg je leven. Misschien net voorbij de helft.

Deze pagina's zijn bedoeld voor mensen die verlies hebben gekend. Verlies van alle slag en soort. Verlies van naasten en dierbaren, maar ook verlies van huisdieren, geld, macht. Verlies van vertrouwen door misbruik of afwijzing. Verlies van of gebrek aan liefde. Verlies krijgt je altijd te pakken en het is één van de moeilijkste dingen om mee te leren omgaan. Het niet voorbereid zijn, niet in staat zijn om afscheid te nemen, maakt het alleen maar erger. Veel erger. Ik wil met dit boek wat licht werpen op hoe ik zelf met onvoorzien verlies omging en hoe ik in de toekomst naar het verlies van mijn eigen ik kijk. Misschien, heel misschien kan dat voor sommigen een beetje schoonheid en troost bieden.

Tien jaar na het verlies van mijn echtgenote door een onwaarschijnlijk stom ongeval, en na het bijhouden van dagboeken daaromtrent (LGB's<sup>2</sup>), sta ik stil bij dat verlies. Bij mijn rouwproces en hoe ik daar een weg in zocht om dan uiteindelijk ook over mijn eigen overlijden te contempleren.

---

<sup>2</sup> De LGB's zijn letterlijk: Little Green Books (kleine groene boekjes). Ze dragen een naam, maar er wordt ook soms naar verwezen als LGB1, LGB2, enz.

## Dit is een Boek over Liefde

### - I - De Hond

*“Liefde is het enige gezonde en afdoende antwoord op het probleem van de menselijke existentie<sup>3</sup>.” Erich Fromm – ‘Liefhebben, een kunst, een kunde’*

Drie weken ervoor moest onze Leonberger -de gemakkelijkste en beminlijkste van de hele familie- in slaap worden gebracht. De pijn van zijn voortschrijdende kanker werd te gruwelijk. We moesten hem laten gaan. En dat deden we, zo zacht mogelijk. Het hele gezin verzamelde zich om hem heen, en met 100 kussen, knuffels, en koekjes gaven we hem het laatste beetje liefde dat we hem nog konden bieden. Ik weet zeker dat -zelfs toen- hij al die liefde meteen teruggaf. Mijn vriend P kwam voor de tweede keer in zowat 20 jaar langs, om mijn viervoeter uit zijn lijden te verlossen. Hij stierf rustig in mijn schoot. Twee dagen later werd hij in de tuin begraven.

Onze hond had echter een soort van eigen leventje opgebouwd en had door de jaren heen ook een ‘eigen vriendenkring’ verzameld die hij van tijd tot tijd tegenkwam bij sociale gelegenheden. De hond was behoorlijk goed opgevoed waardoor hij overal mee naartoe ging: op café, vakantie, restaurant, naar het werk, concerten, privé feestjes, theater, noem maar op. Daar had hij een eigen persoonlijk netwerk van favoriete mensen verzameld. Omdat we wisten dat hij erg ziek was, besloten we hem een privé feest te bieden. We nodigden al zijn vrienden (waarvan ik sommige nauwelijks kende en die nooit eerder bij ons

---

<sup>3</sup> Wat is existentie, de ware aard van het ‘zijn’? En wat is de betekenis van ons leven als we uiteindelijk gewoon sterven en ontbinden?

op bezoek waren) uit voor een drankje, een hapje en 'quality time' met hun vriend: onze hond. We wisten dat dat hem doodgelukkig zou maken en dat hij zich met volle overgave zou strekken om te genieten van alle knuffels, streetjes en vertrouwde geuren waar hij al zoveel jaren van genoot. We prikten een datum, verstuurd uitnodigingen en troffen alle voorbereidingen. De kanker trok echter een streep door onze rekening, en tegen de tijd dat het feest zou plaatsvinden -hoe moedig en sterk hij ook was- kon hij de pijn niet langer dragen en moesten we hem loslaten.

In plaats van een orgie van knuffels, draaide de hele gebeurtenis uit op een uitvaart. Nog voor zijn vrienden hem konden bezoeken, was hij al begraven. Ik besloot dan ook het feest om te smeden tot een effectieve begrafenis, waardig aan zijn leven. We richtten een kamer in waarin, onder gedempt licht, een 20 minuten durende audiovisuele presentatie over zijn leven werd vertoond. Van daaruit vertrok een lichtlijn die bezoekers begeleidde naar zijn graf in de tuin dat intussen was gemarkeerd met waar hij werkelijk in schitterde: Boatswains' lof-rede door Byron's vriend, John Hobhouse.

*Hier vlakbij*

*Liggen de resten van iemand*

*Die Schoonheid bezat, maar geen ijdelheid kende,*

*Die veel Kracht had, maar altijd zacht bleef.*

*Die altijd blij was je te zien, vol verlangen en nooit teleurgesteld.*

*Iemand die geen wantrouwen kende,*

*en zijn vriendschap altijd volop gaf.*

*Hij had alles om verliefd op te zijn en geen enkele ondeugd  
om je van af te wenden.*

*Indien het hier over een persoon ging,  
zou deze Lofzang slechts vleierij zijn.*

*Maar het is een rechtschapen eerbetoon voor de  
Herinnering aan*

*Axxx, een Hond  
vrij naar Byron/Hobhouse*

Ik kon op dat moment niet bevroeden dat ik nooit zou kunnen rouwen om het verlies van mijn acht jaar lange en dagelijkse metgezel waaraan ik zo vertrouwd was geworden. Drie weken later stond mijn leven op zijn kop.

## - II - De Reden

"Tot vanavond, ik hou van je.", waren de laatste woorden aan de telefoon voor ik vertrok om een vriend te helpen met een klus. Ik was in de auto gestapt om terug naar huis te keren toen de CEO van haar werk belde en vroeg waar ik was. Ik zei dat ik net op punt stond van bij vrienden naar huis terug te keren. Ze vroeg me echter om daar te blijven en zei dat zij wel tot bij mij zou komen.

"Gaat het over M? Is er iets mis met haar?", vroeg ik.

"Er is een ongeval gebeurd.", hoorde ik.

"Wat is er gebeurd?"

"Wel, euh, we moeten je spreken over ... Ja, we willen graag met je praten. Euh, waar ben je precies?"

Ik besepte dat dit ernstig was en stapte uit de auto. Ik wilde niet dat de kinderen het hoorden. Ik vroeg opnieuw wat er gebeurd was, maar